

HOMMAGE PREMINULIM UMJETNICIMA

Blagdan svih duša

■ U Ivanovu Evanđelju /5,22/ stoji da »Otac, doista, ne sudi nikome, sav sud je predao Sinu«, a Sin je Božji i Sin Čovječji, dobro nas poznaje i neće spašavati one kojima nije do spasenja, ili kao što se jednom »povjerio« sv. Rozi iz Lime: »Kćeri moja, ja ne osuđujem nikoga drugog osim onih koji žele biti osuđeni«...

Piše: Ivan MARTINAC

Pišući lanjski hommage preminulim umjetnicima, želio sam razgovarati s pomoćnim biskupom (danas nadbiskupom dr. Marinom Barišićem, ali on se žurio u zračnu luku te mi reče, pogodivši da zovem u vezi s prilogom za Dan duša: »Piši po savjesti i vjerujem da nećeš pogriješiti.«

Rasprava o savjesti

Taj se razgovor uistinu dogodio i ja sam ga naveo, kao zgodan uvod u glavnu (posve drukčiju) temu, a da će to po-

krenuti druge tekstove, nisam imao ni na kraj pameti.

Najprije se (u *Vjesniku* od 11. studenoga, u rubrici *Pisma čitatelja*) oglasio Ivan Tadin iz Kaštel Kambelovca, pod naslovom — *Prijepona je krilatica* »piši, glasuj i radi po savjesti«, jer najveći su zločini čovječanstva činjeni po nečijoj savjesti. Uglavnom, Tadin kaže da ljudska savjest nije i ne može biti kriterij ispravnosti ljudskog djelovanja, jer su i protagonisti Francuske revolucije, i nacisti i komunisti činili zločine po svojoj revolucionarnoj, nacističkoj ili komunističkoj savjesti. On stoga traži od hrvatskih biskupa da se »jasno očituju hoće li kriterij djelovanja biti individualna savjest, na koju oni neće utjecati svojim opomenama u skla-

Svake mi večeri moja slutnja šapće da treba vjerovati u Krista — da je uskrsnuo, da je milostiv koliko samo Bog može biti i da će sve duše koje traže vječni mir i naći mir, u njegovoj blizini

du s tradicijom i crkvenim učiteljstvom, ili će se potruditi da utječu na vjernike».

Ivanu je Tadinu odgovorio don Ivan Grubišić, u svojoj kolumni *Čovjek nadasve*, u *Slobodnoj Dalmaciji* od 21. studenoga. Don Ivan se zdušno zalagao za savjest, spomenuvši uz to i dio Izjave Komisije HBK *Iustitia et pax* od 10. studenoga: »Građani bi trebali izaći na izbore i glasovati po svojoj osobnoj savjesti« (tada su bili aktualni izbori za Hrvatski sabor, početkom siječnja 2000.), te naputak zagrebačkog nadbiskupa msgr. Josipa Bozanića, koji je 18. studenoga, na konferenciji za novinare, rekao da bi se »na predstojećim izborima vjernici trebali opredjeljivati postupajući po savjesti«.

Međutim, sve to, što se od njega i očekivalo, don Ivan Grubišić, adresirajući na Ivana Tadinu (diplomiranog psihologa, koji je dugo radio na *Odjelu za profesionalnu orijentaciju Zavoda za zapošljavanje*), upućuje očito nekom drugom čovjeku »visoko teološki kvalificiranom, koji još uvijek vjeruje kako bi bilo manje zla da se slušaju određeni autoriteti nego glas savjesti« te je to dodaje da je poznato »koliko je njemu važan autoritet pretpostavljenih, kao npr. u slučaju Međugorja« i nastavlja »ljudi koji mu vjeruju mogu doći u zabludu kome povjerovati: kolegiju biskupa ili usamljenom i umirovljenom ideologu, koji ne može zamisliti Crkvu a da nema svoje političke stranke«.

Bio sam, razumije se, zbunjnjen (a tko ne bi) pa sam nazvao don Ivana pitajući za objašnjenje, koje je, na moje golemo čuđenje, bilo doista neobično. Ivan je Tadin, reče don Ivan, mladi polubrat nadbiskupa u mirovini msgr. Fra-

ne Franića, koji se često javlja preko njegova imena i prezimena, što ne znači da i sam Tadin ne misli isto. Za Boga miloga, rekoh.

U *Vjesniku* 27. studenoga ponovno se javio Tadin/Franić manje-više ponavljajući samoga sebe: »U mojemu napisu u skladu s naukom Crkve, iznio sam da savjest pojedinca nije dovoljna da bi se čovjek moralno vladao, jer su najveći zločini učinjeni po savjesti nekog pojedinca, bilo u ime raja na Zemlji — čovjekoljublja ili religiozne izopačenosti velikih hereza, praznog pakla« (što se odnosi na moj lanjski tekst — op.a.) itd. itd...

Potom se 29. studenoga sastala Biskupska konferencija i uputila pastirsku poruku vjernicima u kojoj stoji i ovo: »Nakon što se o strankama i kandidatima informira koliko mu je najviše moguće, svatko je dužan glasovati po svojoj savjesti.«

Napokon, i *Glas Koncila* od 5. prosinca, u popularnoj rubrici *Naši razgovori* (na pitanje nekog Mate iz Zagreba) odgovara: »Poticanje na glasovanje po savjesti također znači poziv na osvješćivanje osobne odgovornosti svakog pojedinca s pravom glasa.«

Time je javna rasprava zaključena.

Moje gledište

Ne pristajem na to da je nepregledno (neizbrojivo!) mnoštvo ljudi tijekom povijesti bilo na strani zla — zato što su slijedili svoju savjest. To bi, naime, značilo da umjesto na čovjekove zablude, slabosti i zavedenosti pristajem na izvorno, praiskonsko zlo u mnogim (a ne u rijetkim) pojedincima, a s time se ne mogu složiti. Po meni, dakle, toliki fašisti, nacisti, boljševici i njima slični nisu slijedili svoju,

nego, naprotiv, tuđu (Mussolinijevu, Hitlerovu, Staljinovu, ne znam čiju) izopačenu savjest, a kada bih i na čas pomislio da to nije tako nego da su svi oni, po svojoj naravi, zli — istoga bih trenutka (da parafraziram Ivana Karamazova) »vratio svoju ulaznicu za raj«, tj. prekrizio svoj potpis na programu zvanom COVJEK.

Zaisusa, ta ne mogu ni zamisliti to biće čijoj se svijesti i savjesti načelno ne može vjerovati i zašto bi Bog stajao iza takvog bića? Zašto bi ga stvorio i zašto, najposlije, spašavao?

Gdje su duše?

A msgr. Marina Barišića (da se vratim na početak) želio sam i još uvijek želim pitati: »Gdje su duše?«

Da budem iskren, već su mi lani neki svećenici na to »odgovorili«, jedan prilično lakomisleno: »Nije važno gdje su, važno je da jesu«, a drugi se čak ljutnuo: »Bitno je imati

povjerenja u Boga, sve ostalo je sporedno«. Ukratko, nitko na ovoj Zemlji, bio ili ne bio svećenik, ne zna, niti može znati, gdje su duše. Također, nitko ne zna — sjećaju li se (u što osobno vjerujem) bivšega života, te mogu li pomagati nama; živima (u što također vjerujem) ili samo živi mogu pomagati njima, svojim molitvama i svetim mislima. Sve u svemu, o dušama možemo tek nagađati, ponešto slutiti pa, evo, i ja naslućujem. Naslućujem da su sve duše, nakon pojedinačnih presuda, u raju ili čistilištu i da tamo čekaju Posljednji sud, što znači da je pakao (glede ljudskih duša) prazan i da će ostati prazan — do Posljednjeg suda.

Posljednji sud

U Ivanovu Evanđelju /5,22/ stoji da »Otac, doista, ne sudi nikome, sav sud je predao Sinu«, a Sin je Božji i Sin Čovječji, dobro nas poznaje i neće spašavati one kojima nije do spasenja, ili kao što se jednom »povjerio« sv. Rozi iz Lime: »Kćeri moja, ja ne osuđujem nikoga drugog osim onih koji žele biti osuđeni.«

Dakle, na Posljednjem bi sudu duše iz raja došle do Kristove desne strane i ubrzo se vratile u raj. Dušama iz čistilišta, ako to žele, bio bi također dosuđen raj, a ako žude za paklom, Krist bi im, u skladu s njihovih gorućim žudnjama, dosudio pakao. I konačno, tu su i oni kojima je smak svijeta prekinuo zemaljski život. Njima je pojedinačni i Posljednji sud — jedini sud i svima koji su se pokajali za svoje grijehe bit će dosuđen raj, a onima koji nisu — pakao, prirodno stanište velikih inatljivaca i palih anđela.

To je moja slutnja koja mi svake večeri šapće da treba vjerovati u Krista — da je uskrsnuo, da je milostiv koliko samo Bog može biti i da će sve duše koje traže vječni mir i naći mir, u njegovoj blizini.

Duhovna oporuka

Za dva mjeseca stiže treće tisućljeće, a meni, malo poslije, šezdeset i četvrta. Već jedanaest godina zapisujem preminuća — kako splitskih umjetnika tako i onih koji su poznavali umjetnost. Bilo bi mi drago da taj častan posao neko mladi preuzme od mene. A ljude iz *Foruma* i *Kulture Slobodne Dalmacije* lijepo molim da usporede ovih 79 pokojnika s onima koji već jesu, ili će uskoro biti njihovi dostojni nasljednici i da te »usporedne« tablice (po kreativnim područjima) iznesu u javnost.

Nadam se da će tako svi splitski čelnici i predvodnici, od gradonačelnika do župana, preko glavnih urednika splitskih novina i prvaka stranačkih ograna, napokon shvatiti — kako ide ovaj grad i da će »probuditi« u sebi iskru poštovanja prema onima koji su svoje odavno učinili, a još su živi.

Ovogodišnji *Blagdan svih duša* posvećujem uspomeni na **Matu Raosa** (čiju je desetu obljetnicu preminuća trebalo zabilježiti 17. rujna) i na **Tanju** (koja nas je nedavno napustila).

Splitski requiem

U 1990. (koja je uistinu kosila oštro kosom) i u godinama što čine posljednje desetljeće ovoga krvavog stoljeća, Split je zauvijek napustilo 79 umjetnika i poznavatelja umjetnosti.

1990. Nikola Disopra, Frano Gotovac, Toma Bebić, Kruno Quien, Aleksandar F. Stasenko, Marko Demicheli, Josip Posedel, Mate Raos, Ante Matanović, Milan Tolić, Momčilo Popadić, Stjepan Benzon...

1991. Zvonko Lepetić, Ana Roje, Tonči P. Marović, Paško Bertolino, Miljenko Štambuk...

1992. Duško Kukovec, Antun Mladen Vranješ, Neven Šegvić, Vojka Ružić, Petar Zrinski...

1993. Andrija Frank, Marija Danira, Danilo Kabić, Živko Vekarić...

1994. Vladimir Rismondo, Vdran Gligo, Jure Franićević Pločar, Ante Šitić, Božena Kolničar, Josip Kirigin, Žarko Turketo, Radovan Vidović...

1995.

Čiro Čulić, Živko Jeličić, Filka Dimitrova-Pletikosić, Branko Bavčević, Jugoslav Nalis, Miljenko Smoje, Sava Komnenović, Đermano Mitrović, Vasa Kovačić...

1996. Željko Radmilović, Božidar Matas, Cvitko Fisković, Asja Kisić, Petar Zdravko Blajić, Željko Maganjić, Vuko Bombardelli, Ivan Cvitanović, Ante Marušić Fabjanac...

1997. Srećko Diana, Zvonimir Kovač, Andrija Krstulović, Eugen Buktenica, Milorad Družević, Miloš Tripković...

1998. Joško Kulušić, Ivica Ferić-Cerić, Marin Katunarić, Lovro Perković, Kruno Prijatelj, Ljubo Plenković, Pavao Šoić, Alma Peranić, Neva Bulić-Plečić...

1999. Veljko Vučetić, Ivo Svetac, Berislav Kalogjera, Tonči Della Zotta...

2000. Vlatko Škurla, Tanja Grubišić-Pavić, Mate Meštrović, Dinko Vesanić, Aleksandar Čakić, Davor Domančić, Ante Škobalj, Josip Ercegović...

Valja se ufati da su naši svoj mir.